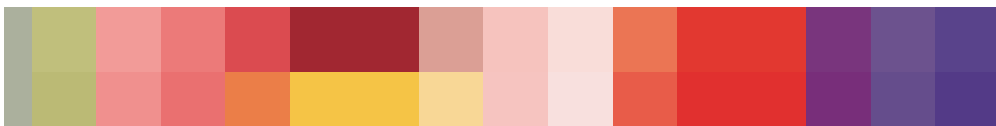

Interpraktikstipendiet

en utvärdering av ett arbetsmarknadspolitisk program

Innehållsförteckning

<i>Sammanfattning</i>	3
1. Inledning	4
2. Utvärderingens uppläggning	5
2.1 Interpraktiks programteori	5
2.2 Utvärderingens syfte	6
3. Resultat - Delmålen	8
3.1 Statistiska uppgifter	8
3.2 Undersökningen	9
3.3 Yrkesmässig utveckling	10
3.4 Språklig utveckling	11
3.5 Kulturell utveckling	13
3.6 Personlig utveckling	14
3.7 Sammanfattning	15
4. Resultat – Det övergripande målet	17
4.1 Enkäten	17
4.2 Stipendiaternas ställning på arbetsmarknaden	17
4.3 Är resultatet en framgång?	18
5. Sammanfattande diskussion	20
5.1 Analys och värdering	20
5.2 Förslag till förbättringar	21
6. Referenser	23
<i>Bilaga 1. Utvärderingsenkät</i>	24
<i>Bilaga 2. Intervjuguide</i>	26
<i>Bilaga 3. Telefonenkät</i>	27
<i>Bilaga 4. Bortfallsanalyser</i>	29

Sammanfattning

Interpraktikstipendiet är ett arbetsmarknadspolitiskt program där arbetslösa ungdomar mellan 20 och 30 år ges möjlighet att praktisera sex månader på en arbetsplats utanför Sveriges gränser. Syftet med utvärderingen, som redovisas i denna rapport, är att mäta och värdera resultat av Interpraktikstipendiet.

Rapporten inleds med att målen för Interpraktik klargörs. Ett övergripande mål och fyra delmål identifieras. Det övergripande målet konstateras vara att stipendiaterna ska få sysselsättning i form av arbete eller studier efter genomförd praktik. Delmålen anger att stipendiaterna ska utvecklas yrkesmässigt, språkligt, kulturellt och på ett personligt plan under praktikperioden. Grundtanken med programmet är således att de arbetslösa ungdomarna ska få sysselsättning genom att under praktikperioden utvecklas i en riktning som gör dem attraktivare på arbetsmarknaden.

Utvärderingen inriktas mot att undersöka om programmets mål har uppnåtts. För att kartlägga hur stor andel av stipendiaterna som anser att de uppnått delmålen görs dels en analys av enkäter som stipendiaterna fyllt i under sina praktikperioder, dels åtta djupintervjuer med stipendiater. Datainsamlingen visar att brukarna överlag har en mycket positiv uppfattning om sin utveckling under praktikperioden. 82 procent anser att de utvecklats yrkesmässigt; 77 procent anser att de utvecklats språkligt och 87 procent anser att de utvecklats på ett personligt plan. När det gäller delmålet om kulturell utveckling har det inte funnits underlag för att göra en heltäckande kartläggning av stipendiaternas uppfattningar. Det kan dock sägas att de stipendiater som uttalat sig om denna aspekt uttryckt en positiv uppfattning. Det framkommer även i denna del av utvärderingen att stipendiaterna generellt sett är nöjda med den handledning och de arbetsuppgifter de fått under praktikperioderna.

Genom en telefonenkät undersöks vidare hur stor andel av stipendiaterna som uppnått det övergripande målet att få sysselsättning. I enkäten framkommer att 76 procent av stipendiaterna har sysselsättning i form av arbete eller studier efter genomförd praktik. Vilket kan jämföras med att 52 procent av samtliga långtidsarbetslösa ungdomar mellan 20 och 30 år fick sysselsättning under samma period. Inom ramen för utvärderingen har det inte varit möjligt att med säkerhet belägga vad som orsakar hela skillnaden i sysselsättningsgrad mellan de två grupperna. Datainsamlingen inom utvärderingen ger dock stöd för att dra slutsatsen att en del av skillnaden är orsakad av att den ena gruppen deltagit i Interpraktik.

Sammanfattningsvis visar utvärderingen således att Interpraktik varit framgångsrikt när det gäller de aspekter som undersökts. Grunden för den positiva värderingen är dels att brukarna (stipendiaterna) överlag är nöjda med de erfarenheter de fått inom programmet, dels att en relativt stor andel av de som genomfört Interpraktik fått sysselsättning.

1. Inledning

Interpraktikstipendiet är ett arbetsmarknadspolitiskt program som ger arbetslösa ungdomar mellan 20 och 30 år möjlighet att praktisera utomlands under sex månader. Programmet infördes i oktober 1997 genom att de s k Europastipendierna strukturerades om och utvidgades till att omfatta praktik över hela världen. Förordningen om Interpraktik (SFS 1997:581, SFS 1997:1289 & SFS 1998:575) fastställer grundvillkoren för programmet. Stipendiet består av ersättning för resa till och från praktiklandet, ett landsspecifikt belopp som ska täcka levnadsomkostnader (mat, boende o sv) samt en försäkring. Från starten i oktober 1997 t om december 1999 har knappt 1800 långtidsarbetslösa ungdomar tilldelats Interpraktikstipendier.

Interpraktikstipendiet administreras av Internationella programkontoret för utbildningsområdet (myndigheten bytte vid årsskiftet 2000 namn från ”Svenska EU programkontoret” och benämns i den följande texten ”Programkontoret”). Programkontoret är en svensk myndighet som administrerar en rad internationella program inom utbildningsområdet, bl a EU-programmen Leonardo da Vinci och Sokrates.

När Europastipendierna bytte form till Interpraktikstipendier övertog Programkontoret huvudmannskapet från Arbetsmarknadsverket. I den nuvarande konstruktionen sköter personal på Programkontoret den löpande administrationen av programmet. Personal på AMV har dock fortfarande en uppgift att fylla. Innan en ansökan kan skickas till Programkontoret ska den sökandes arbetsförmedlare intyga att den sökande är långtidsarbetslös eller riskerar att bli långtidsarbetslös och att Interpraktik är ett lämpligt program.

Utvärderingen, som redovisas i denna rapport, genomfördes på uppdrag av Programkontoret från september 1999 t om februari 2000.

Rapportens disposition är som följer. Efter detta inledande kapitel redovisas utvärderingens uppläggning i det andra kapitlet. Det andra kapitlet är ämnat att ge en referensram inom vilken utvärderingens syfte kan preciseras. I det tredje och fjärde kapitlet presenteras sedan utvärderingens resultat strukturerade efter Interpraktiks delmål och övergripande mål. I det avslutande femte kapitlet förs en sammanfattande diskussion kring utvärderingens resultat. Där görs inledningsvis en analys och värdering av programmets resultat. Därefter avslutas rapporten med ett förslag ges på hur Interpraktiks resultat kan förbättras i framtiden.

2. Utvärderingens uppläggning

I detta kapitel rekonstrueras inledningsvis Interpraktiks programteori. Därefter presenteras utvärderingens syfte med utgångspunkt i denna rekonstruktion.

2.1 Interpraktiks programteori

Generellt sett består ett offentligt program av en uppsättning åtgärder som syftar till att åstadkomma vissa resultat. Programmets grundare, politiker och tjänstemän, har uppfattningar om *vad* man vill åstadkomma med programmet samt om *hur* detta ska förverkligas. Dessa uppfattningar kan, i ett rationalistiskt perspektiv, ses som en teori innehållande programmets mål och medel. Detta kunskapskomplex brukar i utvärderingsdiskursen kallas en *programteori*.¹

I det följande görs en rekonstruktion av Interpraktiks programteori. Rekonstruktionen bygger dels på en genomgång av skriftligt material (riksdagstryck,² informationsmaterial,³ internt arbetsmaterial⁴ m m), dels på intervjuer med personal på Programkontoret.

Grundtanken i Interpraktiks programteori är att utlandspraktik är ett bra instrument för att öka arbetslösa ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden. Syftet med programmet är att ”stärka stipendiaternas ställning på den svenska arbetsmarknaden”.⁵ I denna form är syftet inte tillräckligt konkret för att möjliggöra en utvärdering. Vi behöver klargöra vad en ”stärkt ställning” kan innebära för att närma oss en mätbar tolkning av syftet.

Det är rimligt att hävda att det främsta uttrycket för att en arbetslös person stärkt sin ställning på arbetsmarknaden är att denne får sysselsättning. Sysselsättningen kan bestå av ett arbete eller av studier som på sikt leder fram till ett arbete. En konkretare och mätbar tolkning av Interpraktiks syfte skulle därmed vara *att stipendiaterna efter genomförd praktik ska få sysselsättning i form av arbete eller studier*.

I intervjuerna har framkommit att Interpraktiks syfte ska uppfyllas genom att stipendiaterna under praktikperioden utvecklas i en riktning som gör dem attraktivare på arbetsmarknaden. Ambitionerna för stipendiaternas utveckling kan delas in i fyra områden. För det första ska stipendiaterna genomgå en *yrkesmässig* utveckling. Kompetensen inom det aktuella yrket ska höjas genom att stipendiaterna får möjlighet att praktiskt utföra yrkets olika moment. För det andra ska stipendiaterna utvecklas *språkligt*. Tanken är här att stipendiaterna ska förbättra sina språkkunskaper genom att vistas i en ny språkmiljö. För det tredje ska stipendiaterna genomgå, vad man kan kalla, en *kulturell* utveckling. Ambitionen är att mötet med den främmande kulturen ska ge nya perspektiv och lärdomar. För det fjärde ska stipendiaterna utvecklas på ett *personligt* plan. De nya erfarenheterna ska leda till bättre självförtroende och större initiativförmåga. Därigenom ska stipendiaterna öka sin förmåga att klara av svåra situationer.⁶

¹ Vedung, Evert (1991) ”Utvärdering i politik och förvaltning” s 99.

² Proposition 1996/97:150, Betänkande 1996/97:FiU20, Regeringens skrivelse 1996/97:284, Proposition 1997/98:150, Betänkande 1997/98:FiU27 & Regeringens skrivelse 1997/98:317.

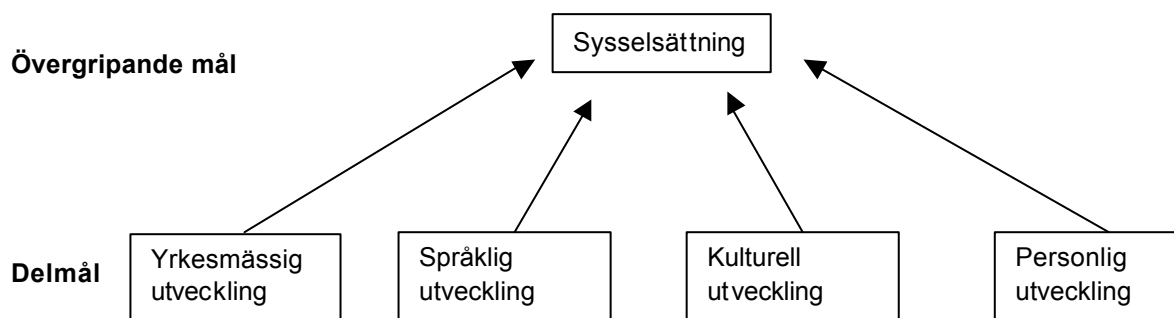
³ Internationella programkontoret (1999a) ”Interpraktik – Praktik i ett annat land”.

⁴ Internationella programkontoret (1999b) ”Manual för Interpraktikstipendiet”.

⁵ Internationella programkontoret (1999a).

⁶ Intervju med personal på Internationella programkontoret.

Ovan har en fragmentarisk bild av Interpraktiks programteori tecknats med hjälp av intervjuer och skriftligt material. För att göra programteorin konkretare och därmed utvärderingsbar är det fruktbart att konstruera en målkatalog innehållande fyra delmål och ett övergripande mål för Interpraktik. Målkatalogen presenteras i figur 2.1 nedan:

Figur 2.1 **Målkatalog för Interpraktik**

Figuren visar två nivåer med olika typer av mål. På den övre nivån återfinns syftet för Interpraktik formulerat som ett övergripande mål där det anges att stipendiaterna ska få sysselsättning i form av arbete eller studier efter genomförd Interpraktik. Den nedre nivån innehåller ambitionerna för stipendiaternas utveckling formulerade som fyra delmål. Tre av delmålen behöver definieras ytterligare. Med ”yrkesmässig utveckling” avses här *ökad förmåga inom det aktuella yrket*. Med ”kulturell utveckling” menas *förståelse för främmande kulturer och förmåga att fungera socialt i sådana*. ”Personlig utveckling” definieras som *ökad förmåga att hantera situationer utanför yrket som ställer krav på problemlösning och initiativförmåga*. Delmålen i figur 2.1 utgör både mål och medel. Programteorin föreskriver att stipendiaterna måste uppnå samtliga, eller åtminstone några, av delmålen för att kunna uppnå det övergripande målet.

Med hjälp av den målkatalog som presenterats i figur 2.1 kan vi nu schematiskt rekonstruera Interpraktiks programteori. Genom att genomföra en praktikperiod inom ramen för Interpraktik ska stipendiaterna utvecklas: (i) yrkesmässigt; (ii) språkligt; (iii) kulturellt och (iv) på ett personligt plan. När stipendiaterna uppnått dessa delmål ska de bli attraktivare på arbetsmarknaden. Detta ska sedan leda till att stipendiaterna uppnår det övergripande målet att få sysselsättning i form av arbete eller studier.

Efter detta klargörande av Interpraktiks programteori avslutas kapitlet med att utvärderingens syfte presenteras i avsnitt 2.2.

2.2 Utvärderingens syfte

Utvärderingens syfte är att mäta och värdera resultat av Interpraktikstipendiet. Syftet kan således delas in i två delar: resultatmätning och värdering.

Resultatmätningen tar sin utgångspunkt i målkatalogen som presenterats i figur 2.1. Intresset riktas främst mot att besvara två frågor:

- Hur stor andel av stipendiaterna anser att de uppnått delmålen?
- Hur stor andel av stipendiaterna har uppnått det övergripande målet?

Den första frågan är inriktad mot att mäta brukarnas (stipendiaternas) uppfattningar om Interpraktikstipendiet. Fokus sätts här på att kartlägga i vilken utsträckning stipendiaterna anser att de utvecklats inom de områden som delmålen pekar ut. Stipendiaternas uppfattningar kartläggs genom en analys av enkäter som de fyllt i under praktikperioderna, samt genom åtta djupintervjuer som genomförts inom utvärderingens ram. Inriktningen mot att mäta brukarnas uppfattningar om programmet för med sig att ambitionen inte varit att ge en heltäckande bild av måluppfyllelsen av delmålen. För detta hade krävts en mer omfattande undersökning än vad som varit möjligt inom ramen för här redovisad utvärdering.

Den andra frågan syftar till att mäta måluppfyllelsen av det övergripande målet. Det handlar här om att kartlägga hur stor andel av stipendiaterna som fått sysselsättning efter Interpraktik. Detta görs genom en telefonenkät riktad till ungdomar som genomfört Interpraktik.

Värderingen görs mot bakgrund av de resultat som framkommer när de två frågorna besvaras. Ambitionen är här att göra en bedömning av om Interpraktik varit framgångsrikt när det gäller de aspekter som undersöks inom utvärderingen.

Inriktningen mot resultatmätning för med sig att programmets administration och organisering inte utvärderas.

Den metod som använts för att uppfylla utvärderingens syfte diskuteras utförligt i kapitel tre och fyra i anslutning till resultatredovisningen.

3. Resultat - Delmålen

I det inledande avsnittet av detta kapitel redovisas statistiska uppgifter om Interpraktik och dess deltagare. Därefter presenteras utvärderingens resultat när det gäller Interpraktiks delmål.

3.1 Statistiska uppgifter

Interpraktiks budget för år 2000 omfattar 44 300 000 kronor att användas för stipendier samt 3 000 000 kronor till administrationen av programmet. Snittkostnaden för en stipendiat var under 1999 45 600 kronor. Från starten i oktober 1997 t om december 1999 har Programkontoret beviljat 1777 Interpraktikstipendier. Av de drygt 4000 ansökningar som inkommit sedan starten har således 42 procent beviljats.

Det är något fler kvinnor än män som ansökt om stipendier. Detta har även haft genomslag i könsfördelningen bland Interpraktikstipendiaterna: 57 procent är kvinnor och 43 procent män. Det kan även konstateras att 44 procent av stipendiaterna är mellan 20 och 24 år och 56 procent mellan 25 och 30 år.

Stipendier har beviljats för praktik i över 100 länder. De populäraste praktikländerna är i storleksordning Storbritannien, Spanien, Tyskland, Chile, USA och Frankrike. Merparten av stipendiaterna genomför praktik i de europeiska länderna. Spridningen mellan olika branscher är hög bland Interpraktikstipendiaterna. I tabell 3.1 redovisas fördelningen av stipendiaterna mellan olika branscher.

Tabell 3.1 **Branschfördelning**

	%
Administration/Juridik	23
Hotell/Turism/Restaurang	17
Övrigt	12
Design/Mode/Foto/Konstnärligt	7
Affär/Handel	7
Teknik/Data/IT	7
Jordbruk/Skogsbruk/Djur	5
Media/Reklam	5
Sjukvård/Friskvård	4
Undervisning/Instruktörer	4
Ekonomi/Marknadsföring	2
Journalistik/Information	2
Kultur	2
Barn/Ungdomar	2
Bygg/Industri	1
N	100

Av tabellen framgår att den största andelen stipendiaterna finns inom områdena administration/juridik, hotell/turism/restaurang och övrigt. I kategorin "övrigt" har de praktikplatser som inte passat in inom någon av de andra kategorierna placerats. Det handlar här främst om olika typer av volontärarbete, samt om stipendiaterna som praktiserar på flygbolag.

3.2 Undersökningen

En undersökning har genomförts för att kartlägga stipendiaternas uppfattningar om Interpraktikstipendiet. Undersökningen bygger dels på material från åtta djupintervjuer⁷ som genomförts inom ramen för utvärderingen, dels på en analys utvärderingsenkäter⁸ (utformade av Programkontoret) som stipendiaterna fyllt i under praktikperioden. I detta avsnitt diskuteras undersökningens metod.

Under arbetet med utvärderingen har åtta djupintervjuer genomförts. Respondenterna valdes genom ett strategiskt urval bland personer som beviljats Interpraktikstipendier mellan mars 1998 och mars 1999. Urvalet gjordes efter principen att individer med olika kön, ålder, bransch och etnisk bakgrund skulle komma med bland respondenterna. Tidsperioden valdes med tanke på att det inte skulle ha förflutit alltför lång tid sedan respondenternas praktikperioder. Intervjuerna genomfördes per telefon och varade mellan trettio och sextio minuter. Frågorna strukturerades efter en intervjuguide, men ambitionen var att tillåta respondenten utrymme att utveckla sina svar utan att hämmas av en snäv ram. Intervjuerna syftade till att ge en uppfattning om de mekanismer som påverkar stipendiaterna under utlandsvistelsen.

Under praktikperioderna ombeds stipendiaterna att fylla i en utvärderingsenkät som Programkontoret utformat. En analys av ett urval av dessa enkäter utgör undersökningens andra källa. Urvalet av stipendiater gjordes i tre led. Bland de 1777 personer som erhållit Interpraktikstipendier t o m december 1999 valdes de 878 personer som beviljats Interpraktikstipendier mellan mars 1998 och mars 1999 som urvalsram. Tidsperioden valdes för att säkerställa att inte alltför lång tid hade förflutit sedan praktikperioden. Ur urvalsramen drogs sedan ett obundet slumpmässigt urval bestående av 400 personer. Svarsfrekvensen inom detta urval var 53 procent (213 enkäter). Bortfallets storlek manar till viss försiktighet när det gäller att dra slutsatser utifrån undersökningen. Det finns dock två starka argument för att det är rimligt att betrakta resultaten som representativa för samtliga Interpraktikstipendiater. För det första visar bortfallsanalysen att fördelningen inom kategorierna kön, ålder och utbildningsnivå är likartade i populationen och bortfallet.⁹ Detta tyder på att de enkäter som analyserats är representativa när det gäller dessa viktiga kategorier. För det andra är undersökningens resultat (se avsnitt 3.3 till 3.6) så pass entydiga att den eventuella snedvridning som kan ha uppstått genom bortfallet kan antas ha en marginell effekt på helhetsbilden.

Enkäten består av en avdelning med öppna svarsalternativ där stipendiaterna ska svara utförligt och en avdelning med slutna svarsalternativ där stipendiaterna får välja mellan att svara ja eller nej på olika frågor. Kritik kan riktas mot hur frågorna är formulerade. Det finns skäl att anta att vissa av frågorna leder svaren i positiv riktning. Trots detta är det rimligt att hävda att svaren ger en, i stora drag, rättvisande bild av stipendiaternas uppfattningar.

Vid analysen av enkäterna har ett metodologiskt problem uppstått p ga att frågorna inte varit inriktade mot att mäta stipendiaternas uppfattningar om delmålen. För att lösa detta problem har svaren kodats om till att ge uttryck för en ”positiv” eller ”negativ” uppfattning om måluppfyllelsen av de fyra delmålen. Frågornas karaktär har tyvärr fört med sig att en relativt stor andel av stipendiaternas svar inte varit möjliga att dela in i dessa båda kategorier. Dessa svar

⁷ Intervjuguide i bilaga 2.

⁸ Bilaga 1.

⁹ Bilaga 4.

har i redovisningen nedan fått beteckningen ”okänd”. För att underlätta en framtida utvärdering har en ny enkät sammanställts inom ramen för denna utvärdering.

I de fyra följande avsnitten redovisas undersökningens resultat strukturerade efter Interpraktiks delmål.

3.3 Yrkesmässig utveckling

Med yrkesmässig utveckling menas *ökad förmåga inom det aktuella yrket*. För att stipendiaten ska kunna utvecklas i denna bemärkelse är det nödvändigt att praktikplatsen håller hög kvalitet. En praktikplats med hög kvalitet kännetecknas framför allt av att stipendiaten får bra handledning och utvecklande arbetsuppgifter. I tabell 3.2 redovisas de uppfattningar om praktikplatsernas kvalitet som stipendiaterna givit uttryck för i svaren på enkätens frågor med slutna svarsalternativ.

Tabell 3.2 **Stipendiaternas uppfattningar om praktikplatsernas kvalitet**¹⁰

	Ja	Nej	N
Jag upplevde mestadels mina arbetsuppgifter som varierande och meningsfulla.	92%	8%	100%
Handledningen på min praktikplats sköttes bra.	92%	8%	100%
Tycker du att praktikplatsen kan rekommenderas till andra?	84%	16%	100%

Svaren ger en entydigt positiv bild av stipendiaternas syn på praktikplatsernas kvalitet. Den övervägande delen är nöjda med arbetsuppgifter, handledning samt anser att praktikplatsen kan rekommenderas till kommande praktikanter.

Den positiva bilden förstärks ytterligare genom kartläggningen av hur stor andel av stipendiaterna som anser att de uppnått delmålet om yrkesmässig utveckling. Detta framgår i diagram 3.1 nedan.

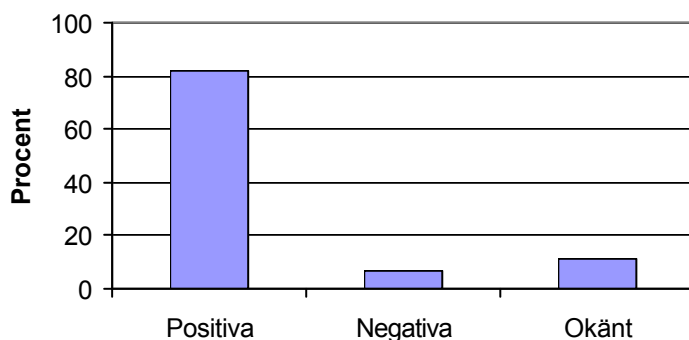

Diagram 3.1 **Yrkesmässig utveckling**

Diagrammet visar att: 82 procent (176 st) av stipendiaterna anser att de utvecklats yrkesmässigt under sin praktik; 7 procent (14 st) anser att de inte kunnat utvecklas yrkesmässigt samt att 11 procent (23 st) inte varit möjliga att kategorisera.

¹⁰ Tabellen visar svarsfördelningen bland de som beviljats Interpraktikstipendier mellan mars 1998 och mars 1999 (878 personer) och svaret på utvärderingsenkätens frågor. Svarsfrekvensen var 61 procent (536 personer). Det har inte varit möjligt att ta fram underlag från Programkontorets datasystem för att göra en bortfallsanalys.

Det sammantagna intrycket är därmed att stipendiaterna är mycket positiva när det gäller den yrkesmässiga aspekten av praktikperioden. Ett fåtal av stipendiaterna anser dock att de inte kunnat utvecklas yrkesmässigt. Det har i dessa fall ofta handlat om att stipendiaterna blivit utnyttjade till att göra uppgifter som ingen annan på arbetsplatsen velat göra. Ett exempel på detta utgörs av en färdigutbildad arkeolog som praktiserade som forskarassistent i England. Under praktiken fick hon, enligt egen utsago, enbart syssla med rutinuppgifter. Hon fick kopiera och sortera papper, boka resor åt sin handledare och leta efter handlingar som han hade förlagt. Genom att arbetsuppgifterna hade denna karaktär ansåg hon inte att hon kunde utvecklas nämnvärt under praktiken.¹¹

För att illustrera hur en yrkesmässig utveckling kan komma till stånd redovisas i det följande tre exempel på utvecklande praktikperioder. Det första exemplet rör en manlig stipendiat som praktiserade på en hembygdsgård i Finland. Där arbetade han med frågor rörande det finska kulturarvet. Hans främsta uppgift var att anordna ett seminarium om den finska amerikamigrationen. Detta var ett stort evenemang som gav genklang i både lokal och nationell press. Han fick i samband med detta även skriva ett antal artiklar om finska medborgare som emigrerat till USA i olika tidningar. Vidare hjälpte han till att ordningsställa ett skolmuseum. I anslutning till detta gjorde han ett skriftligt arbete om förfinskningen av en svensktalande minoritetsgrupp. Efter praktikperioden ansåg han att han hade tillräckligt mycket kunskap för att kunna få ett jobb på ”vilken hembygdsgård som helst”.¹²

Ett annat gott exempel handlar om en kvinnlig stipendiat som praktiserade som lärarassistent i Holland. Hennes huvuduppgift under praktiken var att organisera en ”teknikvecka” där 10 till 12 åriga elever fick besöka en högskola för att ha olika aktiviteter med teknik som genomgående tema. Under detta arbete fick hon skriva instruktioner till eleverna, planera materialåtgång och framställa tekniska modeller som eleverna skulle använda. Hon fick på detta sätt erfarenhet av att organisera och delta i större projekt inom skolverksamhet. Hon arbetade även som assistent på en grundskola med barn i åldrarna sex till sju år. Därigenom fick hon inblick i hur det nederländska skolsystemet fungerar. Dessutom utvecklade hon sin förmåga att ge muntliga presentationer på engelska genom att informera holländska lärarkandidater om det svenska skolsystemet.¹³

Ett tredje exempel på en utvecklande praktik rör en kvinnlig stipendiat som praktiserade på ett företag i London som arrangerar konferenser och studiebesök. Hennes uppgifter var mestadels administrativa. Hon skötte lättare bokföring, hade hand om arkivering och skrev fakturor och kundbrev. Utöver de administrativa uppgifterna deltog hon i marknadsföringen av företagets tjänster. Under praktiken fick hon ökad datavana, kunskaper om marknadsföring och träning i att framträda muntligt inför grupper.¹⁴

3.4 Språklig utveckling

Det andra delmålet för Interpraktik är att stipendiaterna ska utvecklas språkligt under praktikperioden. Diagram 3.2 nedan visar stipendiaternas uppfattningar om detta delmål.

¹¹ Enkät svar.

¹² Ibid.

¹³ Enkät svar.

¹⁴ Intervju.

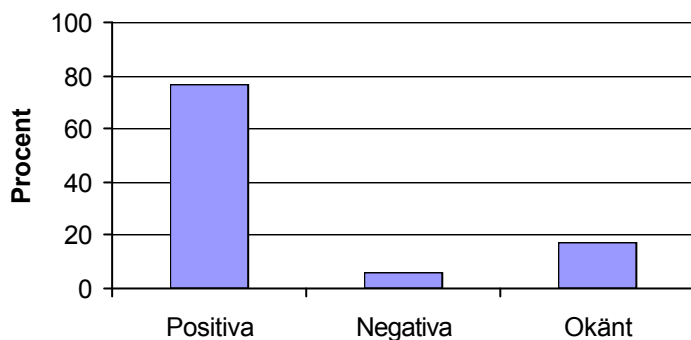

Diagram 3.2 **Språklig utveckling**

I diagrammet framgår att 77 procent (163 st) av stipendiaterna anser att de utvecklats i det främmande språket; 6 procent (13 st) tycker att de inte utvecklats samt att 17 procent (37 st) inte gått att dela in i kategorierna positiva eller negativa. Anledningen till att en relativt stor andel av svaren inte varit möjliga att kategorisera som positiva eller negativa står att finna i brister i utvärderingsenkäten. Det påstående som syftar till att mäta stipendiaternas uppfattningar om detta delmål lyder ”Språkkunskaper jag tillägnat mig (ange nivå: nybörjare, genomsnitt, kan språket flytande).” När respondenterna angett sin nivå i det aktuella språket har det i vissa fall varit svårt att avgöra om det skett en utveckling eller om respondenten befann sig på samma nivå innan praktiken. Detta är orsaken till att en relativt stor andel av respondenter hamnat i kategorin ”okänt”.

Det stora flertalet av stipendiaterna anser således att de förbättrat sina språkkunskaper under praktiken. Det finns dock undantag. Det tycks framförallt handla om två grupper av stipendiater. För det första rör det sig om de som väljer att praktisera i länder där de redan behärskar språket. Eftersom dessa stipendiater redan håller en hög nivå i det aktuella språket är det inte möjligt för dessa att förbättra sina språkkunskaper i någon större utsträckning. För det andra gäller det de stipendiater som i stor utsträckning pratar svenska under sin praktikperiod. Dessa stipendiater praktiserar antingen på en arbetsplats där det mestadels talas svenska eller umgås mycket med svenskar under praktikperioden.

Den främsta orsaken till de positiva uppfattningarna när det gäller detta delmål tycks vara att stipendiaterna anser att det varit lärorikt att vistas i en miljö där det främmande språket alltid är närvarande. Genom att de varit tvungna att uttrycka sig på det främmande språket i arbetet och på fritiden anser stipendiaterna att de kunnat höja sin nivå. En effekt av praktikperioden tycks vara att många av stipendiaterna uppfattar att de lärt sig det utländska ”fackspråket” inom det aktuella yrket.

Enkäterna vittnar även om att många stipendiater anser att de höjt sitt språkliga självförtroende under praktikperioden. En manlig stipendiat, som praktiserade i Spanien, berättade t ex om hur han i början av praktiken undvek att svara i telefon för att han var rädd att behöva prata spanska. Detta var något han övervann under sin praktikperiod och mot slutet av praktiken var det inte längre skrämmande för honom att föra ett telefonsamtal på spanska.¹⁵

¹⁵ Intervju.

3.5 Kulturell utveckling

Det tredje delmålet för Interpraktik är att stipendiaterna ska utvecklas kulturellt. Med kulturell utveckling avses *ökad förståelse för främmande kulturer samt ökad förmåga att fungera socialt i sådana*. Eftersom det inte funnits någon fråga i enkäten om den kulturella aspekten har det inte varit möjligt att göra en heltäckande kartläggning av stipendiaternas uppfattningar om detta delmål. Istället har uppmärksamheten riktats mot att få en ungefärlig bild av hur stipendiaterna upplevt mötet med den främmande kulturen, samt att identifiera faktorer som kan tänkas hindra stipendiaterna från att uppnå detta delmål. Redovisningen nedan bygger dels på intervjuerna, dels på enkätsvar från de stipendiater som givit uttryck för uppfattningar om den kulturella aspekten trots avsaknaden av en fråga med denna inriktning.

När det gäller hinder för att uppnå en kulturell utveckling tycks det främsta problemet vara att vissa stipendiater beviljas stipendier för att åka till länder där de redan är bekanta med kulturen. Dessa stipendiater har givetvis svårt att utvecklas kulturellt (annat än marginellt) under praktiken eftersom de redan har förståelse för och förmåga att fungera i praktiklandets kultur. Intervjuerna och enkäterna visar att det här, i flertalet fall, handlar om första eller andra generationens invandrare som praktiserar i sina gamla hemländer. Det bör påpekas att problemet inte gäller samtliga invandrare som beviljas Interpraktikstipendier (en del av dessa väljer att åka till andra länder än hemlandet och av de som väljer att åka till hemlandet är inte samtliga bekanta med kulturen).

Bland de stipendiater som uttalat sig om den kulturella aspekten är det stora flertalet mycket positiva. Mötet med den främmande kulturen har varit omvälvande i många fall. En stipendiat som praktiserade i Peru upplevde kulturkrocken på följande sätt: ”Kulturerna är så olika att det varit som att födas på nytt och lära sig att gå igen.”¹⁶ Generellt sett verkar stipendiater i länder inom den västerländska kultursfären inte uppleva lika svåra kulturkrockar, men enkäterna vittnar om att det kan vara omvälvande även att praktisera i dessa länder.

Stipendiaterna har reagerat på olika sätt vid mötet med den främmande kulturen. Vissa har upptäckt värderingar och beteendemönster som de själva anammat. En manlig stipendiat hade t ex upplevt att människor i Spanien var artigare och vänligare mot de äldre i samhället. Därför bestämde han sig för att behandla äldre människor med större respekt i fortsättningen.¹⁷

Andra stipendiater uppger istället att de lärt sig att uppskatta fördelarna med den svenska kulturen. Ett exempel utgörs av de som upplevt att arbetslivet i praktiklandet varit mer hierarkiskt uppbyggt än i Sverige. Dessa stipendiater uppger att de föredrar den svenska kulturen eftersom den anses vara mer jämlik.¹⁸

En annan grupp av stipendiater anser att de fått ett sorts ”kulturellt fågelperspektiv”. De upplever att de kan se med ”öppna ögon” på värderingar och kulturella mönster på grund av sina erfarenheter. En kvinnlig stipendiat uttryckte detta på följande sätt: ”Jag har lärt mig att [...] lägga bort mina ”svenska” glasögon och närma mig saker mer förutsättningslöst än tidigare.”¹⁹

¹⁶ Enkätsvar.

¹⁷ Enkätsvar.

¹⁸ Intervjuer och enkätsvar.

¹⁹ Intervju.

I de fall där stipendiaterna valt att kommentera den kulturella aspekten av praktikperioden är det i entydigt positiva termer. Även om ett frågetecken kan sättas för de svarandes representativitet ger således undersökningen en positiv bild av stipendiaternas uppfattning om detta delmål.

3.6 Personlig utveckling

Personlig utveckling är ett brett och sammansatt begrepp. För att möjliggöra en undersökning måste det definieras. I detta sammanhang avses med personlig utveckling *ökad förmåga att hantera situationer utanför yrket som ställer krav på problemlösning och initiativförmåga*. I diagrammet nedan framgår att det stora flertalet av stipendiaterna anser sig ha utvecklats i denna bemärkelse.

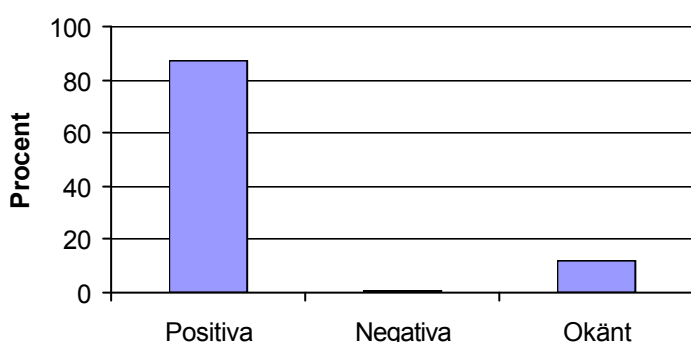

Diagram 3.3 **Personlig utveckling**

Diagrammet visar att 87 procent (185 st) anser att de utvecklats på ett personligt plan; endast 1 procent (2 st) anser att de inte utvecklats i denna bemärkelse samt att 12 procent (26 st) inte varit möjliga att kategorisera.

Den personliga utveckling som den övervägande delen av stipendiaterna anser att de genomgått tycks framförallt innefatta förbättrat självförtroende och ökad initiativkraft. Utvecklingen har kommit till stånd på olika sätt.

För det första har vissa stipendiater fått ökad insikt om den egna förmågan att hantera problem. I intervjuerna och enkäterna ges vittnesmål om de svårigheter som uppstår när man lämnar sitt hemland för en längre period. Det kan t ex handla om kulturkrockar, ovana situationer, svåra relationer eller ekonomiska problem. När stipendiaterna mött denna typ av svårigheter verkar det som många av dem blivit medvetna om sin egen kapacitet. En kvinnlig stipendiat uttryckte detta på följande sätt: ”När jag har klarat av detta [praktikperioden] kan jag klara vad som helst!”²⁰

För det andra anser vissa stipendiater att de utvecklats genom att få distans till sin sociala roll på hemmaplan. Dessa stipendiater anser att de haft negativa tanke- och beteendemönster i sin hemmiljö. Genom att komma till en ny social miljö har de blivit medvetna om att det är möjligt att förändra invanda mönster. En man, som praktiserade i Finland, uttryckte detta på följande sätt:

²⁰ Enkät svar.

jande sätt: ”jag visste inte hur dåligt självförtroende jag hade innan jag åkte iväg.”²¹ Han nämde att praktikperioden visade honom att han kunde fungera mycket bättre än vad hans tidigare erfarenheter lett honom till att tro.

För det tredje är det många av stipendiaterna som kunnat fatta beslut om sin framtid under praktikperioden. En del har insett att de inte vill jobba inom den aktuella branschen, medan andra blivit säkra på att de vill fortsätta med samma typ av arbete. Genom att komma till insikt om vad de vill har dessa stipendiater fått bättre självförtroende och ökad initiativförmåga. Ett exempel på detta utgörs av en kvinna som avbrutit sina studier i biomedicin eftersom hon inte visste om hon ville jobba med detta i framtiden. Genom att arbeta med biomedicinsk forskning under praktikperioden blev hon säker på att detta var rätt område för henne. Hon ansåg att hon blivit mycket starkare genom detta beslut.²²

Ett fjärde sätt, som vissa stipendiaterna kunnat utvecklas på, är genom att bryta en lång period av frånvaro från arbetslivet. Dessa stipendiater har på långa tidsarbetslösheten fått ett svagt självförtroende. Genom Interpraktik har vissa av dessa ungdomar kunnat återvinna sin självrespekt och har därigenom genomgått en personlig utveckling. En kvinnlig stipendiat uttryckte detta på följande sätt: ”Nu känner jag att jag kan göra någonting nyttigt och att jag behövs.”²³

I det följande avsnitt 3.7 sammanfattas de resultat som framkommit vid kartläggningen av stipendiaternas uppfattningar.

3.7 Sammanfattning

En kartläggning av stipendiaternas uppfattningar om Interpraktik har redovisats i detta kapitel. Följande resultat har framkommit:

- Det stora flertalet av stipendiaterna anser att praktikplatserna håller hög kvalitet.
- 82 procent av stipendiaterna anser att de utvecklats yrkesmässigt under praktikperioden.
- 77 procent av stipendiaterna anser att de förbättrat sina språkkunskaper under praktikperioden.
- De stipendiater som uttryckt en uppfattning om sin kulturella utveckling har överlag varit positiva.
- 87 procent av stipendiaterna anser att de utvecklats på ett personligt plan under praktikperioden.

Det har även framkommit vissa problematiska faktorer:

- En liten andel av stipendiaterna anser att de inte får arbetsuppgifter som är tillräckligt utvecklande.
- En liten andel av stipendiaterna anser att de inte kunnat utvecklas språkligt i tillfredsställande utsträckning. Det rör sig dels om stipendiater som praktiserar i länder där de redan kan språket, dels om stipendiater som i stor utsträckning pratar svenska under sina praktikperioder.

²¹ Intervju.

²² Ibid.

²³ Enkät svar.

- En liten andel av stipendiaterna beviljas praktik i länder där de redan är bekanta med kulturen, vilket för med sig att de inte kan uppnå delmålet om kulturell utveckling.

Det sammantagna intrycket av undersökningen är därmed att stipendiaterna överlag anser att de utvecklats positivt under sina praktikperioder. Trots detta har vissa problematiska faktorer framkommit vid datainsamlingen. I det avslutande femte kapitlet presenteras förslag på hur dessa kan hanteras.

4. Resultat – Det övergripande målet

Vid rekonstruktionen av Interpraktiks programteori i avsnitt 2.1 framkom att det övergripande målet är att stipendiaterna efter genomförd praktik ska få sysselsättning i form av arbete eller studier. I detta kapitel presenteras resultaten av den telefonenkät som genomförts för att utröna i vilken utsträckning detta mål uppnåtts.

4.1 Enkäten

En telefonenkät har genomförts i syfte att kartlägga stipendiaternas ställning på arbetsmarknaden efter Interpraktik.²⁴ Undersökningsgruppen var den samma som vid undersökningen av delmålet. Bland de 1777 personer som tilldelats Interpraktikstipendier valdes de 878 personer som beviljats stipendier mellan mars 1998 och mars 1999 som urvalsram. Tidsperioden valdes med tanke på att det inte skulle ha förflutit alltför lång tid mellan intervjutillfället och praktikperioden. Ur urvalsramen drogs ett obundet slumpmässigt urval på 400 personer som söktes per telefon för att besvara enkätens frågor. Enkäten fick en svarsfrekvens på 66 procent (264 personer). Bortfallsanalysen visar att populationen och bortfallet uppvisar likartade fördelningar inom kategorierna kön, ålder och utbildning.²⁵ Detta innebär att resultaten kan antas vara representativa när det gäller dessa viktiga kategorier.

4.2 Stipendiaternas ställning på arbetsmarknaden

I diagram 4.1 presenteras resultaten av telefonenkäten.

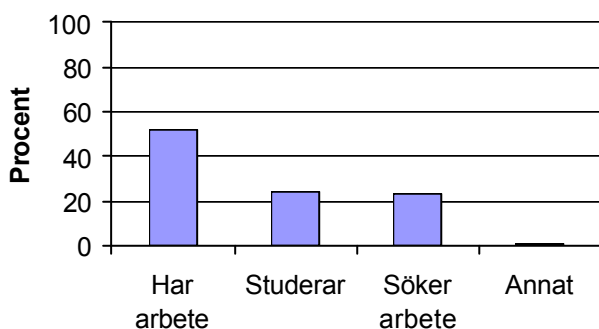

Diagram 4.1 **Stipendiaternas ställning på arbetsmarknaden**²⁶

Diagrammet visar att: 52 procent (137 personer) av de intervjuade har arbete; 24 procent (64 personer) studerar; 23 procent (62 personer) är arbetssökande och 1 procent (2 personer) har annan sysselsättning. Telefonenkäten visar således att 76 procent av stipendiaterna har upp-

²⁴ Bilaga 1.

²⁵ Bilaga 4.

²⁶ Inom kategorin ”har arbete” ryms de stipendier som uppgivit att de inte längre är inskrivna vid arbetsförmedlingen p ga att de fått arbete. Kategorin ”studerar” innefattar de som uppgivit att de inte längre är inskrivna vid arbetsförmedlingen p ga att de påbörjat studier. Kategorin ”söker arbete” innehåller de stipendier som uppgivit att de fortfarande är inskrivna vid arbetsförmedlingen. I kategorin ”annat” återfinns de stipendier som uppgivit att de är mammalediga eller sjukskrivna.

nått Interpraktiks övergripande mål att få sysselsättning i form av arbete eller studier efter praktiken.

Enkäten har även syftat till att undersöka om det finns några skillnader mellan olika kategorier av stipendiater när det gäller sysselsättningsgrad efter Interpraktik. I detta sammanhang kan konstateras att något större andel av kvinnorna har sysselsättning (78 procent) än av männen (73 procent). Vidare visar enkäten att 83 procent av stipendiaterna mellan 20 och 24 år har sysselsättning medan 69 procent av de mellan 25 och 30 år har sysselsättning. Av enkäten framgår även att det inte finns någon markant skillnad i sysselsättningsgrad mellan de som praktiserat i europeiska länder och de som praktiserat i utomeuropeiska länder. Det har inte funnits tillräckligt stort underlag för att kartlägga eventuella skillnader mellan branscher när det gäller sysselsättningsgrad.

4.3 Är resultatet en framgång?

Enkäten visar således att 76 procent av de som genomfört Interpraktik hade sysselsättning vid mätillfället. Ska detta resultat ses som en framgång? En jämförelsegrupp har identifierats för att komma närmare ett svar på denna fråga. Gruppen består av samtliga ungdomar mellan 20 och 30 år som varit registrerade som långtidsarbetslösa vid arbetsförmedlingen mellan mars 1998 och mars 1999. Det rör sig om 62 103 personer. Jämförelsegruppen är lika undersökningsgruppen (de som svarat på enkäten) avseende åldersintervall och tidsperiod för långtidsarbetslöshet. Diagram 4.2 visar skillnaden i sysselsättningsgrad mellan de två grupperna.

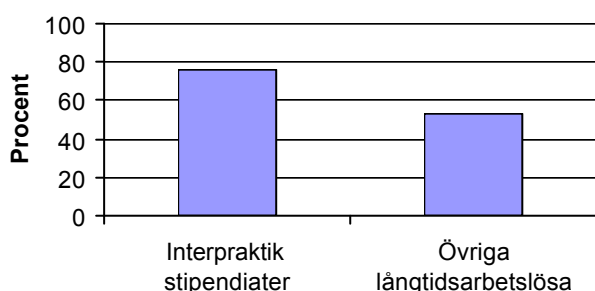

Diagram 4.2 **Andel i sysselsättning**²⁷

I diagrammet framgår att 76 procent av de som genomfört Interpraktik fått sysselsättning medan 53 procent av samtliga långtidsarbetslösa ungdomar fått sysselsättning under samma period. Det kan tilläggas att 52 procent av Interpraktikstipendiaterna hade arbete vid mätillfället medan motsvarande andel var 22 procent i jämförelsegruppen. Det är således tydligt att de långtidsarbetslösa ungdomar som genomfört Interpraktik fått sysselsättning i betydligt större utsträckning än övriga långtidsarbetslösa ungdomar. Interpraktikstipendiaterna har, med andra ord, en relativt hög sysselsättningsgrad.

Vad är orsaken till den höga sysselsättningsgraden? Eftersom det inte varit möjligt att säkerställa att de två grupperna är lika varandra i alla relevanta avseenden kan man inte med säkerhet sluta sig till att hela skillnaden i sysselsättningsgrad är orsakad av deltagandet i Interprak-

²⁷ Uppgifterna om jämförelsegruppens sysselsättningsgrad kommer från AMS statistiktjänster.

tik. Man kan dock utesluta att skillnaden är orsakad av fluktuationer i efterfrågan på arbetskraft eftersom de två grupperna består av individer som varit långtidsarbetslösa under samma tidsperiod. Den främsta, med Interpraktik deltagandet konkurrerande förklaringen, härstammar istället från det så kallade ”selektionsproblemet”.

Selektionsproblemet grundar sig, i detta fall, i att det finns skäl att tro att individer med egenskaper som ger relativt goda förutsättningar att få sysselsättning är överrepresenterade bland de som genomför Interpraktik. Anledningen till detta är att programmet, genom att medföra ett uppbrott från hemlandet, ställer höga krav på deltagarna. Man kan därför anta att det bland de individer som tar steget att praktisera inom Interpraktik finns en större andel med gott självförtroende och hög initiativförmåga än i jämförelsegruppen. Dessa egenskaper ger bättre förutsättningar att få arbete med eller utan deltagande i Interpraktik. Mot denna bakgrund är det rimligt att hävda att en del av de individer som fått sysselsättning efter Interpraktik hade fått det oavsett om de genomfört programmet eller inte.

Även om en del av skillnaden på detta sätt kan förklaras av selektionsproblemet finns det skäl att tro att detta inte är hela sanningen. Databasundersökningen inom utvärderingen ger stöd för att dra slutsatsen att en del av den höga sysselsättningsgraden kan förklaras av deltagandet i Interpraktik. Det är framförallt tre faktorer som stödjer denna slutsats.

För det första är skillnaden i sysselsättningsgrad så pass stor att det är svårt att tänka sig att den helt kan förklaras av någon annan faktor än deltagandet i Interpraktik. För det andra har vi sett i kapitel tre att en stor andel av stipendiaterna uppfattat att de utvecklats positivt under praktikperioderna. Detta ger stöd för tanken att de blivit attraktivare på arbetsmarknaden. För det tredje uppger 85 procent av telefonenkätens respondenter att Interpraktik antingen hjälpt dem att få den sysselsättning de har eller ökat deras möjligheter att få sysselsättning i framtiden.

Sammanfattningsvis kan därmed konstateras att databasundersökningen visat att de som genomför Interpraktik fått sysselsättning i större utsträckning än övriga långtidsarbetslösa ungdomar, samt att åtminstone en del av den höga sysselsättningsgraden är orsakad av deltagandet i Interpraktik.

5. Sammanfattande diskussion

Detta avslutande kapitel inleds med en sammanfattande analys och värdering av utvärderingens resultat. Avslutningsvis ges, mot bakgrund av lärdomar från utvärderingen, förslag på hur Interpraktiks resultat kan förbättras i framtiden.

5.1 Analys och värdering

Utvärderingens syfte är att mäta och värdera resultat av Interpraktikstipendiet. Den datainsamling som gjorts för att uppfylla den första delen av syftet, resultatmätningen, har redovisats i kapitel tre och fyra. De data som tagits fram ger underlag för att bedöma om Interpraktik varit framgångsrikt när det gäller de aspekter som undersökts. Det saknas dock data för att göra en heltäckande bedömning av programmet. Bilden av Interpraktiks funktionssätt är ofullständig i framförallt tre avseenden.

För det första har utvärderingens inriktningen mot resultatmätning inneburit att genomförandet av programmet inte undersökts. För att få en fullständigare bild av hur programmet fungerat hade det varit nödvändigt att utvärdera Interpraktiks organisation och administration.

För det andra är den bild som framkommit av måluppfyllelsen av delmålen inte komplett. Utvärderingen har fokuserat på att spegla stipendiaternas uppfattningar. För att få en heltäckande bild av stipendiaternas utveckling hade det krävts en undersökning där uppfattningar från grupper som haft tät kontakt med stipendiaterna (praktikanordnare, arbetsförmedlare, arbetsgivare som anställt Interpraktikstipendiater m fl) hämtats in.

För det tredje har det inte varit möjligt att ta fram underlag för att bedöma programmets kostnadseffektivitet. För detta hade krävts uppgifter om resultat kontra kostnader för andra arbetsmarknadspolitiska program. Med sådana uppgifter hade det varit möjligt att bedöma om det finns alternativa användningsområden där de resurser som tilldelats Interpraktik hade gjort mer nytta.

Även om utvärderingen inte tillhandahåller en heltäckande bild av Interpraktiks funktionssätt ger datainsamlingen underlag för att göra en bedömning av de aspekter av programmet som undersökts. Resultatmätningen utgick från två frågor:

- Hur stor andel av stipendiaterna anser att de uppnått delmålen?
- Hur stor andel av stipendiaterna har uppnått det övergripande målet?

I anslutning till den första frågan framkom, i resultatredovisning i kapitel tre, att stipendiaterna överlag är mycket nöjda med den utveckling de genomgått inom programmet. Datainsamlingen visade att: 82 procent anser att de utvecklats yrkesmässigt; 77 procent anser att de utvecklats språkligt och 87 procent anser att de utvecklats på ett personligt plan. I kapitel tre konstaterades att det saknas data för att göra en heltäckande kartläggning av stipendiaternas uppfattningar om det tredje delmålet om kulturell utveckling. Dock var de som uttryckte en uppfattning om detta delmål positiva. Det framkom även att en stor andel av stipendiaterna är tillfreds med praktikplatsernas kvalitet. Utvärderingen ger således en entydigt positiv bild av brukarnas uppfattningar om Interpraktik.

I anslutning till den andra frågan visade den telefonenkät som genomförts att 76 procent av de f d Interpraktikstipendiaterna hade sysselsättning vid mätillfället. Detta kan jämföras med att 52 procent av samtliga långtidsarbetslösa ungdomar fått sysselsättning under samma period. I kapitel fyra konstaterades att datainsamlingen ger stöd för att dra slutsatsen att åtminstone en del av den relativt höga sysselsättningsgraden är orsakad av deltagandet i Interpraktik.

Sammanfattningsvis visar utvärderingen således att Interpraktik varit framgångsrikt när det gäller de aspekter som undersökts. Grunden för den positiva värderingen är dels att brukarna (stipendiaterna) överlag är nöjda med de erfarenheter de fått inom programmet, dels att en relativt stor andel av de som genomfört Interpraktik fått sysselsättning.

5.2 Förslag till förbättringar

Under arbetet med utvärdering har vissa problemområden identifierats när det gäller förutsättningar för stipendiater att uppnå delmålen och därmed det övergripande målet. I detta avslutande avsnitt presenteras förslag som är tänkta att leda till ökade möjligheter för stipendiaterna att uppnå Interpraktiks mål.

De första förslagen rör praktikperiodernas kvalitet. Analysen av utvärderingsenkäterna visade att det stora flertalet av stipendiaterna är nöjda med den utveckling de genomgått, handledning och arbetsuppgifter. Det framkom dock att en mindre andel av stipendiaterna haft praktikperioder som inte hållit tillfredsställande kvalitet avseende stipendiats deltagande, handledning och arbetsuppgifter. Grundproblemet inom kvalitetsområdet är att Programkontorets begränsade personalresurser i kombination med de stora geografiska avstånden leder till svårigheter att främja och kontrollera praktikperiodernas kvalitet.

Programkontoret har genomfört vissa åtgärder för att hantera detta problem: man har infört krav på att stipendiaterna med jämna mellanrum ska skriva rapporter om hur praktiken fortlöper; besök på praktikplatserna genomförs i viss utsträckning; en platsbank med praktikplatser som ansetts hålla hög kvalitet har sammanställts; kriterierna för bedömning av ansökningar har vidareutvecklats dessutom har ett samarbete med en organisation i Chile, som ska ge stöd till och kontrollera stipendiater och praktikplatser i landet, inletts.

Det är väsentligt att arbetet med att förbättra praktikperiodernas kvalitet fortsätter. Ett sätt att hantera de kvalitetsproblem som orsakas av svårigheter till kontroll och stöd är att intensifiera arbetet med att bygga upp ett internationellt nätverk. Detta arbete kan bedrivas längs olika spår. För det första är det viktigt att Interpraktik får tillgång till de internationella kontakter som redan finns inom Programkontorets övriga program. Tid och resurser kan sparas på detta sätt. För det andra bör det inledda arbetet med att bygga upp en platsbank med praktikplatser intensifieras. Att tillvarata praktikplatser som fungerat bra är ett viktigt led i kvalitetsarbetet. För det tredje bör en noggrann uppföljning av samarbetet med organisationen i Chile göras i syfte att utröna om detta kan vara en lämplig modell för kvalitetssäkring i framtiden.

Ett andra område för förslag rör bedömning av ansökningar. Vid analysen av utvärderingsenkäterna framkom att vissa stipendiater har svårt att uppnå delmålen om språklig och kulturell utveckling. Det handlar om de som väljer att åka till länder där de redan är bekanta med språk och kultur, samt om de som i stor utsträckning umgås med svenskar under praktikperioderna. Interpraktik skiljer sig främst från andra praktikprogram genom att en internationell dimen-

sion tillförs. Därför är det olyckligt att stipendiater tillåts åka till länder där de inte har möjlighet att tillgodogöra sig fördelarna med denna dimension. Förslaget är därför att större vikt fästs vid stipendiaternas möjligheter att uppnå samtliga delmål vid bedömning av ansökningar.

Det tredje området för förslag rör den nya inriktning Interpraktik fått. Under 1999 har målgruppen för Interpraktik definierats till att omfatta de grupper som bedöms ha den svagaste ställningen på arbetsmarknaden. Detta innebär att lågutbildade, handikappade och ungdomar med invandrarbakgrund ska prioriteras framför grupper som bedöms ha en starkare ställning vid fördelningen av stipendier. Den nya inriktningen är intressant, men inte okomplicerad. Interpraktik är ett program som ställer höga krav på deltagarna. Det medför stora påfrestningar att arbeta i en utländsk miljö under en längre period. Det kan därför sägas vara en öppen fråga huruvida ungdomarna i de prioriterade grupperna är mogna att hantera de svårigheter som Interpraktik för med sig.

Med tanke på de krav som ställs på stipendiaterna är det lämpligt att kombinera inriktningen mot de svagare grupperna på arbetsmarknaden med en ökad satsning på sk förberedelseprojekt. I ett förberedelseprojekt kan ungdomarna bli hjälpta att hitta praktikplatser, lära sig det aktuella språket och förberedas på mötet med den nya kulturen. Programkontoret har inte rätt att avsätta budgetmedel för denna typ av projekt. Det är dock väsentligt att uppkomsten av förberedelseprojekt stimuleras. Kompetensen hos programkontorets personal för att ge stöd till projektanordnare bör vidgas genom att erfarenheter från tidigare projekt följs upp och tillvaratas.

Avslutningsvis kan konstateras att det finns behov av att ytterligare utvärdera Interpraktik. Det handlar främst om två områden. För det första är det önskvärt att en utvärdering görs där programmets organisering och administration bedöms. Syftet med en sådan utvärdering skulle vara att identifiera faktorer i administration och organisering av programmet som påverkar stipendiaternas möjligheter till måluppfyllelse negativt.

För det andra bör Interpraktiks nya inriktning mot de svagaste grupperna på arbetsmarknaden utvärderas. Den hade inte fått genomslag under den period som undersökts i här rapporterad utvärdering. Det är därför angeläget att en ny utvärdering görs i syfte att utröna om dessa grupper kan tillgodogöra sig programmet i tillfredsställande utsträckning. I en sådan utvärdering är det väsentligt att mer ingående undersöka hur stipendiaterna möter de problem som uppkommer under praktikperioderna.

6. Referenser

Betänkande 1996/97:FiU20.

Betänkande 1997/98:FiU27.

Internationella programkontoret (1999a) ”Interpraktik – Praktik i ett annat land.” Informationsbroschyr.

Internationella programkontoret (1999b) ”Manual för Interpraktikstipendiet.” Internt arbetsmaterial.

Intervjuer med åtta stipendiater (intervjuguide i bilaga 2).

Intervjuer med personal på Programkontoret.

Proposition 1996/97:150.

Proposition 1997/98:150.

Regeringens skrivelse 1996/97:284.

Regeringens skrivelse 1997/98:317.

Telefonenkät riktad till stipendiater (bilaga 3).

Utvärderingsenkäter ifyllda av stipendiater (bilaga 1).

Vedung, Evert (1991) ”Utvärdering i politik och förvaltning.” Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1. **Utvärderingsenkät**

Utvärdering Interpraktikstipendiet

Kundnr «diariernr»

För att undersöka hur du har nått de mål du hade med din utlandspraktik skall du fylla i denna utvärdering. Detta gör du tillsammans med din praktikanordnare och ni skriver båda under dokumentet. För att få den sista månadsutbetalningen av stipendiet måste vi på Svenska EU Programkontoret först ha fått din utvärdering. Du bör alltså göra den någon gång i början av din näst sista praktikmånad för att vi skall hinna få in den och betala ut det sista stipendiebeloppet. Din praktikanordnare får en engelsk version. **Det är viktigt att du har den handlingsplan du upprättade före praktiken till hands när du fyller i utvärderingen.**

Genom min utlandspraktik har jag skaffat mig/förbättrat följande praktiska färdigheter:

.....
.....

Språkkunskaper jag har tillägnat mig (ange nivå: nybörjare, genomsnitt, kan språket flytande):

.....

Jag tycker att jag personligen har utvecklats på följande sätt (t ex ta initiativ, bättre självförtroende, kritiskt tänkande mm):

.....
.....

Ange varför du tycker/inte tycker att du har uppnått ditt huvudsyfte med praktiken:

.....
.....

Jag tycker att jag har stärkt min ställning på arbetsmarknaden på följande sätt (om du inte tycker detta, ange varför):

.....
.....

Övriga synpunkter på vad praktikperioden har givit mig:

.....

Fyll först i dina uppgifter på raderna nedan. Kryssa sedan i dina svar i lämplig ruta.

OBS!! Denna utvärdering måste fyllas i och skickas till Programkontoret innan sista månadsutbetalningen görs!

Namn: Personnummer:

Adress:

Telefonnummer:

Praktikland: Praktikperiod:

Huvudsakliga arbetsuppgifter:

1 Jag har ordnat min praktikplats själv. Ja Nej

2 Jag upplevde mestadels mina arbetsuppgifter som varierande och meningsfulla. Ja Nej

3Handledningen på min praktikplats sköttes bra. Ja Nej

4 Jag tror att min praktik utomlands har ökat mina chanser att få arbete. Ja Nej

5 Jag har blivit erbjuden anställning på min praktikplats. Ja Nej

6 Handläggningen av Interpraktikstipendiet gick fort och smärtfritt. Ja Nej

Om ditt svar är nej, ange varför:

7 Den månatliga ersättningen var knapp men räckte till det mest nödvändiga. Ja Nej

Om ditt svar är nej, hur mycket skulle du ha behövt per månad?

8 Tycker du att praktikperioden var lagom lång? Ja Nej, för kort Nej, för lång

9 Blev din praktik som du hade tänkt dig? Ja Nej, bättre än förväntat Nej, sämre än förväntat

10 Tycker du att praktikplatsen kan rekommenderas till andra. Ja Nej

11 Nedan finns plats för övriga kommentarer. Vi vill här att du även anger hur du fick reda på att man kan söka Interpraktikstipendium.

.....

Bilaga 2. **Intervjuguide**

Före praktiken

- Beskrivning av situationen
- Mål för praktiken

Under praktiken

- Praktikplatsen
- Yrkesmässig utveckling
- Språklig utveckling
- Kulturell utveckling
- Personlig utveckling
- Problem
- Positivt
- Negativt
- Samlat omdöme om praktikperioden

Efter praktiken

- Beskrivning av situationen

Bilaga 3. **Telefonenkät**

Id nr:

Bakgrundsfakta

Ålder:

20-24 €

25-30 €

Kön:

Kvinna €

Man €

Utbildning:

Låg €

Hög €

Bransch:

Administration/Juridik €

Affär/Handel €

Barn/Ungdomar €

Bygg och Industri €

Design/Mode/Foto/konstnärligt €

Ekonomi/Marknadsföring €

Hotel/Turism/Restaurang €

Jordbruk/Skogsbruk/Djur €

Journalistik/Information €

Kultur €

Media/Reklam €

Sjukvård/Friskvård €

Teknik/Data/IT €

Undervisning/Instruktörer €

Övrigt €

Land:

Frågor

Hur länge praktiserade du?

0-3 mån €

4-6 mån €

Hur länge sedan är det du avslutade din praktik?

0-5 mån €

6- mån €

Vilket av de tre följande alternativen beskriver din situation på arbetsmarknaden bäst?

Har arbete €

Studerar €

Söker arbete €

Annat €

Har interpraktik hjälpt dig att få ditt arbete/påbörja dina studier? (Vid "Har arbete" och "Studerar" som svar på föregående fråga) eller Tror du att din praktiktid ökat dina möjligheter att få ett jobb? (Vid "Söker arbete" som svar på föregående fråga)

Ja €

Nej €

Bilaga 4. **Bortfallsanalyser**

Bortfallsanalys – utvärderingsenkät

Kategori	Population	Urval
Kön	57% kvinnor; 43% män	62% kvinnor; 38% män
Ålder	44% 20-24 år; 56% 25-30 år	47% 20-24 år; 53% 25-30 år
Utbildning	24% hög; 76% låg ²⁸	30% hög; 70% låg

Bortfallsanalys – telefonenkät

Kategori	Population	Urval
Kön	57% kvinnor; 43% män	60% kvinnor; 40% män
Ålder	44% 20-24 år; 56% 25-30 år	45% 20-24 år; 55% 25-30 år
Utbildning	24% hög; 76% låg	27% hög; 73% låg

²⁸ Kategorin ”hög utbildning” omfattar de stipendiater som läst mer än tre år på universitet/högskola; övriga stipendiater omfattas av kategorin ”låg utbildning”.

Internationella programkontoret är en statlig myndighet som administrerar en mängd internationella program och aktiviteter inom utbildningsområdet.

Internationella programkontoret för utbildningsområdet • Box 22007 • 104 22 Stockholm • Kungsbroplan 3A
Telefon: 08-453 72 00 • Fax: 08-453 72 01 • E-post: registrator@programkontoret.se • Webbplats: www.programkontoret.se

